

Fazakas Gergely
Tamás

REFORMÁTUS KARANTÉN- ÚRVACSORA (VIRTUÁLIS?) KÖZÖSSÉGBEN. AZ ÉRVELÉSEK ELEMZÉSE

1. Tudatosulás

A legtöbb református gyülekezet húsvétvasárnap, online istentiszteletének végén, kivételesen, nem hangzott el egy számadat. Az, hogy – legalábbis virtuálisan – hányan voltak együtt az úrvacsorai közösségekben. Pedig jó lett volna ezt legalább utólag megtudni, akár a visszajelzések alapján. Egyfelől azért lett volna fontos ez az információ, hogy segíthesse a közösségvállalást, azt, hogy a gyülekezeti tagok a karantén ellenére is számon tarthassák egymást. Másfelől pedig azért, mert többekről tudunk, akik ugyan követték a liturgiát, ám nem kívántak élni az otthoni úrvacsora lehetőségével. Vagy egyszerűen a helyzet szokatlansága miatt, vagy azért, mert nem értettek egyet a szentségvételének e módjával.

Mivel a különböző felfogások feszültséget okoznak a református egyházon belül, a sok bizonytalanság miatt szükség van fogódzókra, illetve jó felkészülni az esetleges későbbi, hasonló szituációkra, ezért úgy vélem, nem jó tologatni a közös megbeszélést, érdemes már most, a jelen helyzetben gondolkodni minderről.¹ Nemcsak teológusként, hanem laikus gyülekezeti tagként, mint magam is. A karanténhúsvét táján ugyanis érzékelhetően gyarapodott az olyan hívek száma (nem csak a református egyházban), akik tudatosabban kezdtek gondolkodni az úrvacsoráról, mint korábban. A korábbi érdeklődés hiánya természetes, hiszen általában nem a szentségről szóló dogmák alapján szoktunk felekezetet választani. A leg-

¹ A szöveg első, rövid változata 2020. április közepén íródott, lásd FAZAKAS Gergely: Karanténúrvacsora (virtuális) közösségekben, *Szivarvány, A Debrecen-Nagyeredei Református Egyházközség lapja*, 2020/4, 2–3., URL: http://www.refnagyerdo.hu/tartalom/szivarvany/kulonleges_urvacsora_1_2.pdf A bővebb tanulmány 2020. május elején készült, s a *krizisekesertelmezések.blog.hu* oldalon közöltem három részletben. A jelenlegi közlemény ez utóbbi javított változata.

többen beesületünk valamely egyházba, vagy később, valaki hatására kapcsolódunk egy közösséghez, amelyen keresztül aztán megismerjük és elfogadjuk az adott felekezet liturgiái hagyományát, úrvacsorázási, szentáldozási *szokását* (és kevésbé a *teológiáját*). Időnként mély hittel átélve, időnként megszokásból véve a szent jegyeket. Pedig a keresztyénség történetének jelentős részében éppen az úrvacsora tana volt az egyik leginkább megosztó kérdés, legalábbis dogmatikai szempontból. Sokakat elítéltek, ha nem az adott egyház hivatalos – de időnként némileg változó – álláspontját vallották. A hívek legnagyobb része azonban nemhogy nem értette igazán a teológiai magyarázatokat, hanem valójában alig-alig törődött efféle kérdésekkel.

A következőkben a református úrvacsora járványhelyzetben felmerült problémájával foglalkozom. Irodalom- és művelődéstörténészként nem a teológiai meggyőződésekhez szólok hozzá, hanem a jelenlegi karantén-úrvacsorára reflektáló református álláspontok *retorikáját* elemzem, a kifejtett vagy rejtett érvelésekre fókuszálok. Utalok a felmerült bibliai és hitvallási szövegek értelmezési hagyományára, valamint – a református álláspontok kontrolljaként – megvizsgálom egyrészt az evangélikus, másrészt a református-presbiteriánus felekezet néhány képviselőjének argumentációját is. Ezeket megelőzően, bevezetésképpen, röviden összefoglalom a dogmatikai szempontokat.

2. Felekezetenként eltérő úrvacsora-értelmezések

A katolikus Eucharisztia-tan

Az Eucharisztia katolikus értelmezése szerint a kenyér és bor átlényegülése Krisztus testévé kizárólag a misén történhet meg, s ekképpen az Úr valóságos jelenléte csak itt lehetséges: amint a felszentelt pap kimondta az átváltoztatás kifejezéseit. Ezért például a „lelki áldozás” tanának elfogadása évszázadok óta megfelelő teológiai megoldást kínált az olyan extrém helyzetekre, amikor valaki ugyan vágyódik a szentségre, ám személyes okok (válás, még meg nem gyönt halálos bűn stb.) vagy éppen a külső körülmények (paphiány, a mai helyzethez hasonló krízis stb.) nem teszik lehetővé a valóságos áldozást. Valamiféle „távolsági szentáldozás” tehát a katolicizmusban teljesen kizárt teológiaiilag. A hívek konyhaasztalára helyezett kenyér és bor nem változtatható át a képernyőn keresztül, nem papi személy pedig nem is próbálkozhat ilyennel.²

Az evangélikus úrvacsora-felfogás

A katolikushoz több tekintetben hasonló, mint különböző evangélikus úrvacsoratanra alapozva is nehéz lenne „online-reálprezenciát” feltételezni. Hiszen Luther nyomán azt vallják, hogy Jézus mondatát szó szerint kell értelmezni: „ez az én testem

² A legutóbbi összefoglalások közül lásd például NÉMETH Norbert: *Az Eucharisztia mint szent emlékezés (az utolsó vacsorára) és az Eucharisztia: Krisztus keresztáldozatának jelenvalóvá tétele a szentmisében.* Előadasként elhangzott az Eucharisztikus tudományos konferencián, 2018. november 29-én, elérhető URL: http://tar.eucharisztikuskongresszus.com/Eucharisztikus_tudomanyos_konferencia_2018/Eloadasok_szoveg/Nemeth.pdf Utolsó letöltés: 2020. 05. 17.

[...] ez az én vérem” (Mt 26,26-28). Vagyis az Úr – ígérete szerint – valósággal jelen van az úrvacsorában, magával a Fiúval lehet egyesülni a szentség átélése alkalmával. Ám e misztérium csak a gyülekezet tényleges közösségében valósulhat meg, kizárólag az erre rendelt, szolgálattévő lelkész vezetésével, aki kimondja Krisztus szavait.³ Noha a világ evangélikus és református egyházai mintegy fél évszázada (a magyarországiak pedig már közel 200 éve) megegyeztek arról, hogy úrvacsorai közösségben lesznek egymással, legalábbis *testvéri* szempontból, a szentség *teológiai* értelmezésében viszont, a hasonlóságok mellett, nagyobb különbségek is vannak.⁴

A református úrvacsora teológiája

Kálvin és a svájci reformátorok nyomán kialakult református sákramentumfelfogás szerint a szent jegyekben nincs jelen Jézus valóságosan, hanem a gyülekezet tagjai az úrvacsorai közösségben, a Szentlélek által, titokzatos módon, lélekben egyesülhetnek a feltámadott, mennybéli Krisztussal.⁵ A református irányzat azonban önmagában is sokszínű volt, már a 16. század óta, hiszen még a kálvini nyomon járók között is több teológus – például a debreceni Melius Juhász Péter – kissé másképpen értelmezte a Szentlélek által történő egyesülést Krisztussal, mint a genfi mester.⁶ Zwingli nyomán pedig kialakult az a markáns felfogás, amely inkább csak emlékező alkalomnak tekintette az úrvacsorát.

Ám akár a Szentlélek általi titokzatos egyesülésként, akár emlékkalkomként éli át valaki a gyakorlatban e szentséget, mivel a református felfogás szerint nincsen szó valóságos jelenlétről, lehetségesnek tűnik akár a Kálvin-, akár a Zwingli-féle hagyományt követő nézőpontból kiindulva levezetni az online úrvacsorai közösségben részesülés lehetőségének álláspontját. Viszont annak következtében, hogy több református teológus, ha nem is a *szent jegyekben*, de az úrvacsoravétel *aktusában* mégiscsak *reális* jézusi jelenléteket lát, e dogmatikai felfogásból kiinduló érvelés eljuthatna akár a távúrvacsora *elvetésének* kimondásáig is.

Minderről azonban alaposan megfontolt *teológiai* magyarázatok – Fazakas Sándor jelen folyóirat-számban is közölt írásán kívül – alig bukkantak fel a mostani, ka-

³ Lásd legújabban összefoglalóan SZEBIK Imre: Az úrvacsoráról szóló teológiai felfogás és az úrvacsora gyakorlata az evangélikus egyházban, *Theológiai Szemle*, LXII. évfolyam, 2019/4, 245–247.; Valamint HAFENSCHER Károly: Az úrvacsora teológiai és gyakorlati kérdései, *Lelkipásztor*, XCIV. évfolyam, 2019/8–9, 323–326.

⁴ Leuening 40 – ünnepi konferenciát tartottak az Evangélikus Hittudományi Egyetemen, *evangelikus.hu*, 2013. 03. 18. URL: <https://www.evangelikus.hu/leueningi-konkordia-2013> Utolsó letöltés: 2020. 05. 17.

⁵ Újabbban lásd például FEKETE Károly: Az úrvacsora értéke és jelentősége a református teológiában, *Theológiai Szemle*, LXII. évfolyam, 2019/4, 239–245.; A tanulmány korábbi változata előadásként elhangzott az Eucharisztikus tudományos konferencián, 2018. november 28-án, elérhető URL: http://tar.eucharisztikuskongresszus.com/Eucharisztikus_tudomanyos_konferencia_2018/Eloadasok_szoveg/Fekete.pdf Utolsó letöltés: 2020. 05. 17.

⁶ RÉVÉSZ Imre: *Méliusz és Kálvin*, Kolozsvár, Minerva, 1936, 5.; KATHONA Géza: Méliusz Péter és életműve, in BARTHA Tibor (szerk.): *A Második Helvét Hitvallás Magyarországon és Méliusz életműve*, Budapest, MRE Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, *Studia et Acta Ecclesiastica*, II, 1967, 185.

ranténhúsvét körüli időszakban. A református egyházon belül az online úrvacsoráról kibontakozó vitában megszólalók legtöbbje nem a *reális jelenlét* kérdését taglalta foglalt állást. Vagy, legalábbis, az érvelésekben ritkán reflektáltak az efféle teológiai kiindulópontokra. Pedig az online úrvacsora lehetőségét elvetők meggyőződése valóban következhet a szent jegyek és Krisztus kapcsolatára való „egyoldalú koncentrációból”, ahogyan viszont az otthoni úrvacsorázást elfogadók megfontolásai származhatnak a „mindenütt-jelenvalóság” teológiai látásából.⁷ Úgy tűnik azonban, hogy a legtöbben kevésbé mérlegelték a dogmatikai szempontokat, inkább a (kissé bizonytalan szentírási legitimitással alátámasztott) *szabályokra, formára és keretre* fókuszáltak. Pontosabban: ezek *megfelelő / nem megfelelő érvényesülését* firtatva próbálták alátámasztani a krízishelyzet gyakorlati teológiai szempontjából megfogalmazott álláspontjukat.

3. Lehet-e reformátusként úrvacsorázni a karanténban?

a) A HIVATALOS ÁLLÁSPONT: IGEN

Mert: valóságos közösség létesül

Bár könnyen belátható okok miatt a 16. századi reformátoroknak nem jutott eszébe, hogy online úrvacsorai liturgiáról értekezzenek, vannak, akik a helvét irányú szövegekből is kikövetkeztethetőnek látják e lehetőség elfogadását. Kálvint idézte érvként Bogárdi Szabó István püspök, a Magyar Református Egyház zsinati elnöke, amikor először írt a kérdésről március 27-én közzétett írásában,⁸ illetve ez olvasható a Zsinat Elnökségi Tanácsának március 30-i ajánlásában.⁹ Egyéb passzusok mellett mindkét szöveg éppen azt az ismert részt hivatkozta az *Institutió*ból, amely a mennybéli Krisztus, valamint a szent jegyeket magához vevő földi ember közötti viszonyra vonatkozik: „Ha pedig hihetetlennek tűnik, hogy Krisztus ekkora távolságból adja nekünk eledelül testét, emlékezzünk csak rá, hogy a Szentlélek titkos ereje mennyire felül-

⁷ A fentiekhez lásd FAZAKAS Sándor jelen folyóirat-számban közölt *Távistentiszteletek gyülekezet nélkül* c. írásának 2.1. és 2.2. pontját.

⁸ BOGÁRDI SZABÓ István: „Online úrvacsora, karanténistentisztelet?“, *facebook.com*, 2020. 03. 27. URL: https://www.facebook.com/bogardiszaboistvan/posts/549603682348045?__tn__=K-R és a *reformatus.hu* honlapon, URL: <https://www.reformatus.hu/egyhazi/hirek/online-urvacSORA-karantenisztisztelet/>, majd in *Reformátusok Lapja*, LXIV. évfolyam, 14. szám, 2020. április 5., 14.; Bogárdi Szabó írása eredetileg egy disputa keretében íródott, azon belül is értelmezhető, lásd FAZAKAS: *Távistentiszteletek gyülekezet nélkül*; BOGÁRDI SZABÓ István: *Vita arról, ami nincs?*; FAZAKAS Sándor válasza (nyílt levél); BOGÁRDI SZABÓ István válasza (nyílt levél). Ez utóbbiból készült, minimális átalakítással, az „Online úrvacsora, karanténistentisztelet?” című írás. Összegyűjtve itt olvasható a négy szöveg Párbeszéd az online istentiszteletekkel kapcsolatban, *tre.hu*, 2020. 03. 30. URL: <https://tre.hu/tartalom/5144/3/keruleti/parbeszed-az-online-istentiszteletekkel-kapcsolatban>; Fazakas Sándor jelen folyóirat-számban olvasható írása a fent idézett *Távistentiszteletek gyülekezet nélkül?* c. cikknek az úrvacsorakérdés témájával kibővített változata. (A hivatkozott írások utolsó letöltése: 2020. 05. 17.)

⁹ MAGYARORSZÁGI REFORMÁTUS EGYHÁZ ZSINATÁNAK ELNÖKSÉGI TANÁCSA: Ajánlás krízishelyzetben a kommunikációs eszközökkel közvetített istentiszteletekről, *reformatus.hu*, 2020. 03. 20. URL: <http://regi.reformatus.hu/mutat/17177/> Utolsó letöltés: 2020. 05. 17.; Rövidebb összefoglalóját lásd Isten-tiszteleti ajánlások krízishelyzetre, *Reformátusok Lapja*, LXIV. évfolyam, 15–16. szám, 2020. április 12–19, 26–27. (A továbbiakban: *Ajánlás*.)

múlja minden érzékünket [...] a Lélek valósággal egyesíti, amit a távolság elválaszt.” (Inst., 4.17.10).¹⁰

Ám sem Bogárdi Szabó cikke, sem az *Ajánlás* nem pontosítja, miképpen vélik applikálhatónak jelen helyzetre Kálvin gondolatát. Az alkalmazáshoz csupán némi támpontot adhat a püspök úr írásának az idézetet bevezető megjegyzése („mielőtt a valóság és a virtualitás vitája kitörne a jel és a jelzett dolog, az ige és ígéret, a sákramentumi reprezentáció és egyebek kapcsán, ajánlom Kálvin mondásait”), valamint az *Ajánlás* biztatása („Kálvin szavai pedig a Szentlélek erejére emlékeztetnek”). E megjegyzések alapján talán nem tévedek, ha úgy vélem, hogy mindkét szöveg a következőt sugallja: a járványhelyzet kontextusában az *Institutio* idézett fordulata („a Lélek valósággal egyesíti, amit a *távolság* elválaszt”) nem csupán a mennybéli Krisztus és az úrvacsorázó templomi közösségre vonatkozhat, hanem, metonimikusan, a karanténokba kényszerült gyülekezeti tagok egységére is érthető. E felfogás szerint tehát az online sákramentumvétel során is létesülhet valódi *communio*: Krisztussal és egymással.¹¹

Mert: a házi istentiszteleten a nem-lelkészek is kiszolgáltathatják az úrvacsorát

Bogárdi Szabó cikke, majd az Elnökségi Tanács *Ajánlása* az úrvacsora vételére a házi istentisztelet keretét javasolta a híveknek, olyan liturgiai mintát is adva a lelkészek számára, amelyet megvalósítva, online közvetítés esetén, követhetnek gyülekezetük tagjai. Ehhez a II. Helvét Hitvallásból idéz: „Minthogy Isten a sákramentumok szerzője, ő mindig munkálkodik az egyházban, ha ott helyesen gyakorolják a sákramentumokat, ezért a hívők, amikor az egyházi szolgálattól átveszik a sákramentumokat, tudják meg, hogy Isten munkál a maga rendelésében. [...] Ezért a sákramentumok kiszolgáltatásakor a hívők világosan különbséget is tesznek az Úr és az ő szolgálja között, vallván, hogy a sákramentumokban a dolgot maga az Úr adja, a jelképeket pedig az Úr szolgálja.”¹²

¹⁰ KÁLVIN János: *Institutio Christianae Religionis, A keresztyén vallás rendszere 1559*, II. kötet, Ford. BUZOGÁNY Dezső, Budapest, Kálvin, 2014, 423–424.; Mind Bogárdi Szabó cikke, mind az *Ajánlás* tévesen jelöli meg az idézet forrását az *Institutio*ból. Az előbbi a 4.11.17., az utóbbi a 4.11.10. részt jelzi.; Vö. még KÁLVIN János: *A genfi egyház kátéja*, Ford. CZEGLÉDI Sándor, Budapest, Kálvin, 1998, 70.

¹¹ Ráadásul azzal, hogy az *Ajánlás* 1. és 3. pontja felszólítja a híveket, hogy az énekeket, imákat és hitvallást az ágendázó lelkésszel együtt mondják, s a szokásos kérdésekre válaszoljanak, úgy tűnik, mintha lehetőséget látna az *interaktív* úrvacsorai részvételre. Jóllehet, az „interakció” csak a percepció szintjén történhet meg, ugyanis az *Ajánlás* nem kérte arra a református gyülekezeti tagokat, hogy kétoldalú video- vagy hangkapcsolattal igazolják aktivitásukat, esetleg „komment” formájában írják meg a válaszokat az ágendázás során feltett kérdésekre. Pláne, hogy az alkalmat sokan csak felvételről nézték vissza, s vettek így úrvacsorát (vagy személyes okok miatt, vagy mert a gyülekezetük nem is közvetítette élőben az istentiszteletet).; Az interaktivitás kérdéséről az online istentisztelet és úrvacsora vonatkozásában lásd FAZAKAS Sándor *Távistentiszteletek gyülekezet nélkül?* című, jelen számban közölt tanulmányának 1. jegyzetét, valamint a 2.3.e pontját.

¹² *A Második Helvét Hitvallás*, XIX. rész (Ford. BUZOGÁNY Dezső, Budapest, Kálvin, 2017, 122.).

A házi úrvacsorázásra felhatalmazó egyházvezetői *Ajánlás* összefüggésében az idézet – ha nem is ez a szándéka – ebben a formában megtévesztheti az olvasót. Ugyanis „az egyházi szolgálótól átveszik a sákramentumokat” kifejezés akár úgy is érthető, mintha a „hívők”, a jelenlegi kényszerhelyzetben, *a szentség kiszolgáltatását* vennék át az „egyházi szolgálótól”. A hitvallásban, persze, nem erről van szó, hanem arról, hogy *magukat a szent jegyeket* adják a hívek *kezébe* az egyházi szolgálók. Pedig ezt a jelentést akár annak az egyetlen mondatnak az első fele is egyértelművé tehetné, amit viszont az *Ajánlás* (a fenti idézetben is három ponttal jelölve) kihagyott az idézetből: „Ezért a sákramentumokat épp úgy veszik [mármint a hívők], *mintha magának az Istennek a kezéből vennék*”.¹³

Mert: a mai járványhelyzet = szükséghelyzet

A református egyházvezetés arra hivatkozva tette lehetővé a nem lelkészek számára is e sajátos otthoni úrvacsoráz(tat)ást, hogy a „súlyos betegség, kijárási tilalom, járvány, háború” sorához hasonló „szükséghelyzetként” értelmezi a jelenlegi állapotot. Ehhez, érvként, a Geleji Katona István által összeállított, 1649-ben megjelent kánonok ágyhoz kötött betegekre vonatkozó, 61. rendelkezését hivatkozva, azt látva alkalmazhatónak. Eszerint: az úrvacsorát „súlyos betegektől, vagyis azoktól, akik otthonukban ágyhoz vannak kötve és hitükben gyengék, sürgető kérésükre, a szent közösséget semmiképpen sem szabad megtagadni; továbbá ne csak a betegnek szolgáltatassák ki, hanem annak a kisebb gyülekezetnek is, amely erre a sürgető alkalomra a háziakból [...] összegyűl.”

Ennyit idéz Gelejitől az Elnökségi Tanács *Ajánlás*ának szövege, ám a kiragadott hivatkozás e formában még megtévesztőbb, mint a II. Helvét Hitvallás fent bemutatott citálási módja. Az *Ajánlás* ugyanis kihagyja, hogy a kánonok szerint kik végezhetik az úrvacsora osztását a beteg házában. Pedig ez a témakört bevezető 59. kánonból világosan következik: „Az úrvacsorát is szabályszerűen kell kiszolgáltatni – *amit csak azok a lelkészek végezhetnek, akiket az egyház bizonyásglevéllel állított szolgálatba*”.

A Geleji-kánonok úrvacsorára vonatkozó egyetlen további rendelkezésében (60–64.) sem merül fel, hogy az ordinált lelképásztorokon kívül bárki oszthatna úrvacsorát.¹⁴ Ám ezt a kontextust nemcsak elleplezi az *Ajánlás*, hanem éppen az ellenkező értelmezésre nyit lehetőséget. Ugyanis az idézett, 61. kánont az alábbi két mondat vezet be: „Kérjük, házi istentiszteleti közösségükben a javasolt liturgiai rendben vegyék az úrvacsorai jegyeket is. Erre *felhatalmaznak minket* hitvallási irataink is.”¹⁵ Ha egy-két adatról tudunk is a református egyház kora újkori történetében arra vonatkozóan, hogy lelkészhiány esetén diakónus, esetleg egyszerű gyülekezeti tag szolgáltatta ki súlyos betegnek az úrvacsorát (az *Ajánlás*ban a bizonyítás során ez *precedens* jellegű

¹³ *Uo.*; Az eredetiben: „[...] adeo ut fideles, cum a ministris sacramenta percipiunt, agnoscant, operari Deum in suo instituto, ideoque sacramenta perinde, ac ex ipsius Dei manu percipere [...]”

¹⁴ *A Geleji-kánonok*, ford. BUZOGÁNY Dezső, Budapest, Kálvin, 2020, 44. (A zsinat Elnökségi Tanácsának *Ajánlás*ában idézett kánonszöveg más fordításból való.)

¹⁵ *Ajánlás*, III/2. pont.

érvként szolgálhatna), viszont maguk a Geleji-kánonok bizonyosan nem „hatalmaznak fel minket” erre a gyakorlatra.

Az *Ajánlás* a krízishelyzet indoklására a Szentírást is legitimációként használja. Ez esetben viszont némi támpontot ad ahhoz, hogy az Elnökségi Tanács miképpen látja applikálhatónak a jelenlegi karanténhelyzetre az általuk idézett bibliai lokust: az üldözöttség miatt bezárkózásra kényszerült őskeresztyén gyakorlatot tekintik példának. „Egyházunk rendje szerint konfirmált református egyháztagjaink úrvacsoráznak úgy, ahogy a közvetített istentisztelet lelkipásztora vezeti az úrvacsorai szertartást; *ezáltal az apostoli kor gyülekezeteinek mintáját követjük, akik súlyos helyzetükben* »házanként megtörték a kenyeret, örömmel és tiszta szívvel részesültek az ételben.«” (ApCsel 2,46)

b) ELLENVÉLEMÉNYEK: KIZÁRÓLAG LELKÉSZEK, VALÓSÁGOS KÖZÖSSÉGBEN

Az Elnökségi Tanács, tapintatosan, hagyott lehetőséget az úrvacsora kihagyására is a húsvéti online liturgiából, ezért közzétett egy olyan istentiszteleti rendtartási javaslatot is, amely ehhez ad mintát. A megszövegezők ugyanis számoltak azzal, hogy a gyülekezeti tagok egy része „különböző okok folytán” nem él a sákramentumokkal a közvetítés alkalmával, illetve a lelkészek között lesznek olyanok, akik nem iktatják be ezt a részt – de őket is kérték, hogy imádságukban emlékezzenek meg az úrvacsoráról.¹⁶ A püspök úr március 27-i cikkében elhárítani próbált vita – bár némileg más jellegű kérdésekről – így sem maradt el, pontosabban: egyes református lelkészek vagy lelkészi közösségek markáns ellenvéleményeket fogalmaztak meg. Az alábbiakban néhány, általam ismert megnyilvánulás argumentációját mutatom be röviden.

„Mi miért NEM úrvacsorázunk a vészhelyzet alatt?”

Sipos Aba Álmos, békásmegyeri református lelkész e címmel kifejtett álláspontja (mellyel, bejelentése szerint, a presbitérium is egyetért) egy videóüzenetben hangzik el, írásos nyomát egyelőre nem találtam, érdemes tehát rekonstruálni a legfontosabb elemeket.¹⁷ Hosszabb krisztológiai, illetve sákramentum-teológiai bevezető után azért mondja elvetendőnek az online úrvacsorázást, és óvja gyülekezete tagjait attól, hogy ebbe „bárhon, bármikor bekapcsolódjanak”, mert szerinte ekképpen nem az Istentől meghatározott rend szerint zajlana az alkalom, nem tudnának teljesülni az úrvacsorai kritériumok. Egyrészt a sákramentumok kiszolgáltatását speciális egyházi szolgálatnak tartja, amelyet szerinte nem végezhet akárki, kizárólag az arra felhatalmazott, ordinált lelkészek. Másrészt úgy véli, hogy az internetes közvetítés során csupán virtuális együttlét jöhet létre, a hívők valóságos közössége semmikép-

¹⁶ Lásd *Ajánlás*, II. pont, a magyarázathoz III/4. pont. (Érdemes lenne számba venni, hogy az online úrvacsorázást elvető lelkészek a gyakorlatban hogyan tettek / nem tettek eleget ennek a javaslatnak.)

¹⁷ SIPOS Aba Álmos: Mi miért NEM úrvacsorázunk a vészhelyzet alatt?, *youtube.com*, 2020. 04. 09. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=u57nRiLzEtQ&feature=share> Utolsó letöltés: 2020. 05. 17.

pen. (Az auctoritas érvét csak áttételesen veti be: „egyházunk több száz éves bibliikus rendjéről” beszél, viszont nem hivatkozik közvetlenül ide kapcsolódó szentírási, hitvallási vagy egyházfegyelmezési iratokra.) A betegek házi úrvacsoráztatását nem tartja megfelelő mintának a jelen helyzetben, mert az egyházi gyakorlat szerint ezt mindig a felhatalmazott lelkipásztor végezte, néhány gyülekezeti taggal kiegészülve, tehát valós (kis)közösségekben – erre azonban most nincs lehetőség. Mivel a jelenlegi karanténhelyzetben sérülnének ezek az úrvacsorai kritériumok, ezért szerinte nem szabad engedményt tenni.

Sipos nem tagadja, hogy az úrvacsora hiánya miatt nagy a szomorúság, ő is érzi ezt, de a helyzet alázatos és türelmes elfogadására biztat, mert a szent jegyek vétele nélkül is meg lehet maradni a hitben. Mivel Isten tudja, hogy miért vonja meg tőlünk a valós együttlétet lehetőséget, nekünk is el kell gondolkodnunk ezen. Bibliai érve is van az úrvacsorától való tartózkodásra: mintaként, előképként említi a zsidóság babiloni fogságát. Ennek során Sipos szerint ugyan technikai lehetőségük lett volna az áldozásra, mert nemcsak báránnyhoz tudtak volna jutni, hanem még a papok is együtt voltak a néppel. Viszont a harmadik feltétel, a jeruzsálemi templom hiányzott. Ám a zsidók nem akarták megsérteni az Isten akkor érvényes rendjét, ezért hetven évig nem éltek az áldozattal. Mégis életben maradtak, és nem lett akadálya, hogy higgyenek, majd a szabadulás alkalmával hazatérjenek. Sipos úgy véli, hogy mivel a mostani húsvét idején a külső körülmények miatt a szentségi kritériumok nem teljesülhetnek, ezért nem jöhet szóba az online úrvacsorázás.

„Testvéri buzdítás”

Sipos is egyike volt annak a 38 református lelkésznek, akik aláírták az online úrvacsorázással szemben megfogalmazott dokumentumot.¹⁸ E szöveg a Krisztus által *formai* szempontból is *megszabott rend* felborulását tartja problémának. Ennek okaként azonban nem szól az ordinált lelkészek kizárólagos szerepének kérdéséről. A szövegben csak a *virtualitás* problémája szerepel, amely szerintük *megrontja* a helyes gyakorlatot: „Hisszük, hogy ha a Jézus Krisztus által, formailag is meghatározott úrvacsorai szertartásba bármilyen módon beépítjük a virtualitást – ami alapvetően idegen az úrvacsorától – akkor ezzel megrontjuk az úrvacsora Megváltó Urunk által szabott formai rendjét, ezzel pedig megrontjuk helyes kiszolgáltatását.” Viszont a rövid írásban idézett három szentírási ige egyike sem kapcsolódik az úrvacsora előírásaihoz, illetve nem értelmezhetőek közvetlenül az álláspont alátámasztásaként.

Az aláírók szerint az „úrvacsorával való helyes élés lehetőségét” jelen helyzetben Krisztus vette el, de ezzel szent céljai vannak, s arra sarkallja a híveket, hogy újuljanak meg a kegyességgyakorlás számos területén. A szöveget az aláírókon kívül számos más lelkész is megosztotta az interneten. Sok esetben úgy tűnik, hogy az adott lelkipásztor a közzététellel jelzi a *Testvéri buzdítást* támogató véleményét, illetve tudunk olyanokról, akik ehhez kapcsolódóan a saját magyarázatukat is nyilvánossá tették.

¹⁸ *Testvéri buzdítás* (közzététel: 2020. 04. 01.). Több helyen közölve az interneten, például az előző jegyzetben hivatkozott video alatt.

„Biblikus-e az online úrvacsora?”

Varga Róbert, a Nagykovácsi Református Gyülekezet lelkésze e kérdésre felelve szintén azt állítja, hogy az online úrvacsora azért nem a Szentírás szerint való, mert ebben a formában nem jön létre igazi gyülekezeti közösség. Érvként az 1Kor 11-et hozza, s ez alapján a valóságos összekapcsolódást hiányolja. (Az ordinált lelkészek kérdését nem említi.) A helyzetleírása a Siposéhoz hasonlít. Varga is említi az úrvacsorai közösség hiányát, de jelzi, hogy Isten kezéből fogadják el a bajt is. Az írásban és az azt követő imádságban alázatra hív, s bűnbánatra amiatt, hogy amikor lehetett, sokszor mégsem mentünk a templomba. De előre reménykedik a megerősítő Krisztusban, várva, hogy a hívek újra egymás közösségében lehessenek. A bibliai előkép e szövegben is a zsidóság hetven éves fogsága.¹⁹

„Az úrvacsoráról, avagy online kitörés a karanténból”

Jakab Bálint, a Szombathelyi Református Gyülekezet lelképásztorának e címen közzétett írása arról szól, hogy jelen helyzetben „nincs meg a Krisztussal való sakramentális közösség” valóságos feltétele. Ő azonban e megfogalmazást az előzőekhez képest jóval több – ideillő, de kevésbé magyarázott – hitvallási és szentírási szöveggel támasztja alá. (Az ordináció kérdése nála sem kerül elő.) Arra sarkall, hogy bízni kell Krisztusban, mert majd újra eljön a szent jegyekkel élés lehetősége, de addig is bűnbánatot kell gyakorolni, főképp amiatt, ha valaki korábban nem vett részt az úrvacsorai közösségben, noha tehetne volna. A más véleményekkel szemben megengedőbb, mint az eddigiek, ugyanis megjegyzi, hogy tiszteletben tartja az egyházi előljárók *Ajánlását*, sőt, „azoknak a híveknek, akik [az online úrvacsorától] hitük megerősödését remélik, lelkiismeretük elé nem gördítünk akadályt”.²⁰

4.) Az evangélikusok és a presbiteriánusok szerint:

NEM LEHET ONLINE ÚRVACSORÁZNI

A karanténúrvacsora kérdésére adott református válaszok bemutatását követően érdemes más protestáns felekezetekhez tartozók véleményét is számba venni. Így ugyanis láthatóvá válik, hogy sok esetben hasonlóak ezek az online úrvacsorát elvető református lelkészek érveléséhez.

Evangélikus álláspont

A Magyarországi Evangélikus Egyház Püspöki Tanácsa 2020. április 3-án pásztorlevelet írt az egyház tagjaihoz. Ebben jelezték, hogy nem támogatják az úrvacsoravételt

¹⁹ VARGA Róbert: *Biblikus-e az online úrvacsora?*, *refnagykovacs.hu*, 2020. 04. 01. URL: <http://refnagykovacs.hu/2020/04/01/biblikus-e-az-online-urvacSORA/> Utolsó letöltés: 2020. 05. 17.

²⁰ JAKAB Bálint: *Az úrvacsoráról, avagy online kitörés a karanténból*, *szombathelyref.hu*, 2020. 04. 05. URL: <https://www.szombathelyref.hu/az-urvacSORAROL-AVAGY-ONLINE-KITORES-A-KARANTENBOL> Utolsó letöltés: 2020. 05. 17.

az otthoni, online istentisztelet keretében.²¹ Egyetlen – a fent bemutatott, belső református kritikákból ismert – érvelvé támasztják ezt alá: „egyházjogilag nem tudunk hozzájárulni ahhoz, hogy házaknál nem ordinált lelkész úrvacsorát osszon”. A levélből kiderül, hogy néhányan „szerettek volna ebbe az irányba elmozdulni”, tőlük viszont „türelmet és megértést kérünk, de ezen a módon is óvjuk egyházunk egységét”.²² Szólnak az emiatti hiányérzetről, „a szentségre való szomjazás és éhezés időszakáról”, amelyet a lelki felkészülésre lehet fordítani.

Azért érdemes a pásztorlevélen kívül figyelembe venni Hafenscher Károly, a Magyarországi Evangélikus Egyház Zsinata lelkészi elnökének érvelését is, mert éppen ő kezdeményezte, hogy egyházuk 2020-at nevezze ki az úrvacsora évének, párbeszédben a katolikus Eucharisztia ünnepi esztendejével, valamint ő is irányítja az egyházi programok lebonyolítását. Hafenscher gondolatmenete egy nagycsütörtökön készült rádiós beszélgetésben hangzott el, amelyet egy ehhez kapcsolódó hallgatói kérdésre született írásos bejegyzésben egészített ki. Szerinte azért utasítandó el az online úrvacsora, mert így egyrészt nem valósul meg a gyülekezeti közösség, másrészt sérül a felhatalmazott lelkészek kizárólagos úrvacsoráztatási joga.

Amiképpen a református egyház Elnökségi Tanácsának *Ajánlása*, úgy Hafenscher is érinti magyarázatában az ApCsel 2,46-ot („házanként megtörték a kenyeret”). Ám a református egyházvezetés szövegétől eltérően ő úgy érvel, hogy „az apostolok szétosztották a feladatokat”, és az egyes „házaknál” „nem mindenki csinált mindent”. Prédikálással és – a szintén igazságszolgáltatásért értelmezett – úrvacsoraosztással „azokat bízták meg a gyülekezetből, akit alaposan megvizsgáltak”. „S mivel számoltak az önjelölt prédikátorokkal (nem egyszer tévtanítókkal), a jó rendben rögzítették, hogy kinek mi a feladata. Nem küldték haza a gyülekezetet, hogy otthon mindenki önkiszolgáló alapon úrvacsorázzon, hanem együtt a gyülekezet közösségében.”²³

²¹ MAGYARORSZÁGI EVANGÉLIKUS EGYHÁZ PÜSPÖKI TANÁCSA: „A szívünk templommá legyen” – Püspöki pásztorlevél a Magyarországi Evangélikus Egyház népéhez, *evangelikus.hu*, 2020. 04. 03. URL: <https://www.evangelikus.hu/szivunk-templomma-legyenpuspoki-pasztorlevel-2020-viragasarnap> Utolsó letöltés: 2020. 05. 17.

²² A Romániai Evangélikus-Lutheránus Egyház Vezetőségi Tanácsa, illetve a Liturgiai Bizottsága 2020. március végén útmutatást adott ki az otthoni áhítat keretében történő házi úrvacsorázáshoz, lásd A ROMÁNIAI EVANGÉLIKUS-LUTHERÁNUS EGYHÁZ VEZETŐSÉGI TANÁCSA – A ROMÁNIAI EVANGÉLIKUS-LUTHERÁNUS EGYHÁZ LITURGIAI BIZOTTSÁGA: Együtt az úton – Útmutatás a házi úrvacsorához, *evangelikus.ro*, URL: <https://evangelikus.ro/egyutt-az-uton-utmutatas-a-hazi-urvacsorahoz/>; Aztán viszont Adorjáni Dezső Zoltán püspök húsvéti pásztorlevelében ez állt: „Miközben nagycsütörtökön hálát adunk az úrvacsora szentségéért, a járvány miatt le kell mondanunk a minket hitünkben erősítő úrvacsora táplálékáról, és talán még a hagyományos nagycsaládos étkezésekre sem keríthetünk sort.” – ADORJÁNI Dezső Zoltán: Nézzünk fel Jézusra! – Húsvéti pásztorlevél, *evangelikus.ro*, 2020. húsvét, URL: <https://evangelikus.ro/nezzunk-fel-jezusra-husveti-pasztorlevel/>; A kárpát-medencei evangélikus teológusok karanténúrvacsorára vonatkozó véleményének alakulására, illetve a belső vitákra jelenleg kevésbé van rálátásom, a kérdéssel azonban érdemes lenne alaposabban foglalkozni. (A fentiek utolsó letöltése: 2020. 05. 17.)

²³ ANTAL Bálint: Úrvacsora járvány idején, Podcast Hafenscher Károllyal, *youtube.com*, 2020. 04. 09. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ZoKfwYIPitQ> Utolsó letöltés: 2020. 05. 17.

Az idézett bibliai szövegrész értelmezési hagyományából érdemes annyit jelezni, hogy az ApCsel-ben *nem találtak egyértelmű utalást* arra vonatkozóan, hogy a kenyér megtörése pontosan mit is jelent e szöveggörnyezetben, illetve kik végezheték (és kik nem). És bár az egyháztörténet néhány időszakában valóban nem csupán lelkészek végeztek úrvacsoraosztást, a 2,46 bővebb kontextusa, illetve a Szentírás-magyarító tradíció is a beiktatott lelkészeknek kizárólagosan fenntartott szentség-kiszolgáltatás mellett teszi le a voksát. Nemcsak a katolikus és az evangélikus, hanem a református hitvallások, bibliakommentárok, egyházfegyelmi témájú szövegek döntő többsége is ebbe az irányba húz.

Úgy tűnik, hogy Hafenscher a mostani helyzet *egészét* nem tartja a szabályokat felülíró extrém szituációnak. Azt mondja ugyanis, hogy a jelenlegi, járványos időkben is (tehát *azon belül*) adódhat olyan vészhelyzet, amikor a lelkésznek például haldoklóhoz kell kimennie úrvacsorát adni. Ám a gyülekezet közösségének ettől egyelőre meg kell tartóztatnia magát. Más evangélikus lelkészekhez hasonlóan ő is felveti, hogy a mostani helyzetben a közösségnek még húsvétkor is úrvacsora-*bőjtöt* kell tartania, de megfogalmazza vágyódását a *communio* – reménye szerint nemsokára – eljövendő lehetőségére.

Presbiteriánus álláspont

Az Evangélikál Csoport Egyesület honlapján Bagoly Gyula, a Közép- és Kelet-Európai Református Presbiteriánus Egyház lelkésze vitába szállt Szabó László, a Magyar Református Egyház lelképásztorának – ugyancsak az evangélikál honlapon közölt – állásfoglalásával, mely támogathatóan tartotta az online úrvacsorát.²⁴ Szabóval szemben Bagoly egyrészt a Krisztussal és a testvérekkel való igazi egységet hiányolja, a közösség megvalósítását nem tartja lehetségesnek a digitális médiumokon keresztül. Másrészt az úrvacsora kiosztását szerinte kizárólag a felszentelt lelkészek végezhetik. Véleményét először szentírási igékkel igyekszik alátámasztani, és a példaként hozott lokusokat (közte az ApCsel 2,46 is) Bagoly úgy értelmezi, hogy az öskeresztyének házi istentiszteletei inkább nyilvános, mint családi események voltak. A cikk érvelése azonban meglehetősen fésületlen marad, és a szerző azzal a meglepő felelősség-áthárítással próbálja enyhíteni az érzékelhető hermeneutikai zavart, hogy „a bizonyítás terhe azokon van (világos igék által), akik a családfők ilyen irányú tevékenységet (úrvacsoraosztás) fenntartják”.

Úgy tűnik tehát, hogy „világos” igéket Bagolynak sem könnyű hoznia. Pontosabban: az értelmezési hagyományból úgy látszik, hogy nagyjából ugyanazokat a szentírási szöveghelyeket mindkét álláspont alátámasztására szokták alkalmazni. Bagoly is „világos” érvet csak hitvallásból tud idézni: a presbiteriánusok körében fontos alapnak tekintett Westminsteri nagykátéból, illetve a Westminsteri hitvallásból. Azokat a passzusokat, amelyek szerint Krisztus kizárólag „az Igéjének szolgáit nevezte ki” a

²⁴ SZABÓ László: Gondolatok az online/házi úrvacsoráról, *evangelikalcsoport.hu*, 2020. 04. 07. URL: <http://www.evangelikalcsoport.hu/2020/04/07/szabo-laszlo-gondolatok-az-online-hazi-urvacSORArol/> Utolsó letöltés: 2020. 05. 17.

sákramentum kiosztására. Ezekre támaszkodva Bagoly erőteljesen hangsúlyozza az egyházfegyelem kérdését, s ebben a „lelkészek örállói felelősségét”, hogy „hitetlenek tömegei ne úrvacsorázzanak”.²⁵

Szabó Péter András, szintén presbiteriánus lelkész, Bagoly álláspontját alátámasztó cikkében további, 16–17. századi hitvallásos iratok idézésével (Ursinus, Kálvin, Turretin, illetve a *Synopsis Purioris Theologiae*) egészítette ki kollégája érveit arra vonatkozóan, hogy kizárólag beiktatott lelkészek szolgáltatathatják ki az úrvacsorát. Viszont utólagos megjegyzésében megengedően nyilatkozott arról, hogy az érvként hozott idézeteket – minden esetben, így az ő írásában is – többféleképpen lehet értelmezni.²⁶

5. Összegzés

Az online úrvacsorázás mellett / ellen állást foglaló néhány protestáns gondolatmenetet számba véve úgy tűnik, hogy a jelenlegi járványhelyzetben felerősödő szembenállások elsősorban nem dogmatikai természetűek. A sokszor hasonló szentírási vagy hitvallási iratok passzusaiából kiinduló, de egymásétól különböző szöveginterpretációk (bár legtöbbször nem érvelnek elég alaposan) inkább *hermeneutikai* differenciákat mutatnak. Ezek mögött, persze, az evangélikus–református különbség esetében állhatnak *dogmatikai*, illetve *ekkléziológiai* eltérések; a belső református, illetve a református és presbiteriánus szembenállás esetében pedig részint *gyakorlati teológiai*, részint *kegyességgyakorlási*, részint akár *egyházpolitikai* különbségek, sőt, *személyes* ellentétek is.

Úgy tűnik viszont, hogy a legtöbb esetben ott húzódik a határ, hogy az egyes protestáns teológusok (tartozzanak bármilyen felekezethez vagy kegyességi irányzathoz) legalább a jelen helyzetben képesek-e engedni valamennyit az ordinált lelkészeknek fenntartott úrvacsoraszó szerep kizárólagosságából. Másodsorban ott, hogy mennyire extrémként ítélik meg a jelenlegi járványhelyzetet: azaz alkalmazhatónak látják-e vagy éppen nem tartják indokoltnak a korábbi (de a mostanitól eltérő), egyéni, illetve közösségi „szükséghelyzetekre” vonatkozó regulákat. Harmadsorban pedig ott, hogy miképpen vélekednek az úrvacsorai közösség valóságosságának / virtualitásának jellegéről. Egy olyan szituációban, amikor a lelkészeknek

²⁵ BAGOLY Gyula: Az online/házi úrvacsora kritikája, reakció Szabó László református lelkész írására, *evangelikalcsoport.hu*, 2020. 04. 11. URL: <http://www.evangelikalcsoport.hu/2020/04/11/bagoly-gyula-az-online-hazi-urvacSORA-kritikaja-reakcio-szabo-laszlo-reformatus-lelkesz-irasara/> Utolsó letöltés: 2020. 05. 17.

²⁶ SZABÓ Péter András: Történelmi teológiai háttér az (online) úrvacsora kérdéséhez, *evangelikalcsoport.hu*, 2020. 04. 12. (kiegészítés: 2020. 04. 15.) URL: <http://www.evangelikalcsoport.hu/2020/04/12/tortenelmi-teologiai-hatter-az-online-urvacSORA-kerdeséhez/>; Szabó utólagos, kiegészítő megjegyzése: „a kiragadott idézeteket mindig többféleképpen lehet értelmezni. Ez nyilván igaz a jelen cikk idézeteire is. Minden olvasót bátorítok, hogy a következtetést ne csupán a lenti idézetek alapján hozza meg (még ha azok reménység szerint segítenek is), hanem próbálja a szöveggörnyezet és a gondolatmenet összefüggéseiben vizsgálni a kérdést.” (Utolsó letöltés: 2020. 05. 17.)

már nemcsak Krisztus úrvacsorai *reális jelenlétének / jelen nem létének* (rég) kérdésével, hanem a gyülekezeti tagok *nem-az-úraszatala-körül-hanem-máshol-létének* (új) problémájával is meg kell birkóznunk.

A reformáció korabeli hitvitákkal foglalkozó irodalom- és művelődéstörténelemszéként rendkívül izgalmas látni, hogy nemcsak a 16–18. században, hanem a jelenben is milyen alapvető meggyőződéseket lehet elfedni, akár tudattalanul is: azonos pontból kiinduló, de egészen eltérő irányba futó, időnként kissé hiányos és pontatlan argumentációkkal.

Azért nem érdemes halogatni a közös töprengést, mert a karantén-úrvacsora kérdésének alapos végiggondolása már a jelenlegi, bizonytalan helyzetben is segíthet abban, hogy világosabbá váljanak a korábban talán nem mindig kontúrosan látszó álláspontok, s akár ezek közeledjenek egymáshoz. A higgadt beszélgetés ugyanis terapeutikus lehet, s hozzájárulhat a református egyházon belüli (és a felekezetek közötti) feszültségek oldásához. Hiszen úgy tűnik, hogy a helyzetre adott többféle válasz is legitimálható a Szentírás és a hitvallási iratok alapján – még ha nem is könnyű mindig következetesen érvelni a véleményünk mellett.

Éppen ezért zárásképpen: a saját, paradox álláspontom

1. Amennyire laikusként meg tudom ítélni a *dogmatikai* kérdéseket, úgy vélem, a református úrvacsoratanból elvileg levezethető, hogy a szentséggel – kényszerűségből, karantén idején – online közösségben, lelkész tényleges jelenléte nélkül is élhessünk.
2. Viszont: a Szentírás vonatkozó részeit, illetve a református hitvallási és más (helvét irányú) reformátori munkák értelmezési hagyományát ismerve, *hermeneutikai* szempontból, jóval nehezebbnek látom arra következtetni a vonatkozó szövegekből és kontextusukból, hogy a karantén-úrvacsora alkalmával a nem-lelkészek is kiszolgáltathatnák a szentséget, valamint az élő közvetítés során (pláne felvételtől nézve) megfelelő közösség teremthető.
3. Mindazonáltal: a *gyakorlatban*, azaz a jelenlegi, legalábbis sajátságos körülmények között (és kihasználva a kanonikus szövegek és bibliakommentárok mégiscsak létező *kisikapuit*, valamint engedve a húsvéti istentisztelethez kötődő *rituális [meg]szokásnak*) nekem és a családjunknak mégiscsak *kevesebb lelki feszültséggel járt* ilyen módon úrvacsorázni, mintha megtartóztattuk volna magunkat ettől. S bízom abban, hogy ha esetleg mégsem cselekedtünk helyesen, akkor Isten – kegyelme és szeretete okán – túllép e tévedésünkön (is).

ABSTRACT

**Calvinist 'Quarantine-Communion' in (Virtual?) Community
An Analysis of the Arguments**

This paper examines various resolutions of Hungarian Calvinist, Lutheran, and Reformed Presbyterian ministers and church leaders on the problem of the possibility of receiving Communion in individual's home during the quarantine-period of the COVID-19 pandemic in 2020. By analysing diverging viewpoints from a rhetorical perspective, my article highlights that arguments of these resolutions are sometimes fallacious. It seems that divergences in the views of the participants in the debate arise from various practices of their piety on the one hand, and from hermeneutical variations of the same chapters of the Bible on the other, and not based upon substantial dogmatic differences.